

sát akadályozza a vallási ellentétén kívül a „nemzedékek-harca“ című elmélet új életre kelése. Új életre kapott a „transilvanizmus“ is, mert ez jó ürügy a szociális kérdések helyett az irodalom felé terelni az ifjúság figyelmét. A transilvanizmus természetesen az autochton erdélyi magyar irodalom mindenhatóságában merül ki most is. A nyomában előállott cikk-zenebonának és zavarának méltó megjelenési formája az új „közírók“ egymást buzdító írásaiban létező Ady Endre Társaság. A transilvanizmus ez új életre lármázó megnyilatkozásai során állította fel Reményik Sándor meglepő „Überbau“ elméletét. Reményik szerint: „Az Überbau — felépítmény, mondták a történelmi materializmus vallói, kicsit megvetően az eszmékre. A kisebbségi sorsból került nemzetközödékek tapasztalása más. A gazdasági, jogi, politikai erők voltak az „Überbau“; egész csodálatos palota. Ez a palota mint a kártyavár úgy összedűlt a föld megrendülésekor. Romjai alatt mint ősalapot, mint gránit talapatot, mint elsődleges és nélkülözhetetlen szükségletet, mint végső menedéket és mint jövőendő építő anyagot megtaláltuk a vallást, a tudományt és a művészetet.“ stb. A társadalom alaprétegeinek e különös magyarázatát persze felleléző örömmel fogadták a baloldali magyar ifjúság olyan örökös támadói, mint Szentimrei Jenő, aki Reményik enunciacióit kommentálva siet megállapítani, hogy az erdélyi magyar ifjúság végre magához tér az elvesztegetett évek szociológiai „hóbortja“ és „hangzavara“ után; megtalálta az „ember dallamát“, az osztályok és nemzetek felett. Szentimrei nem áll egyedül. Az egykor „forradalmár“ Kós Károly a Helikonban szintén a baloldali magyar ifjúság kivégzésére gyürkőzik. Ezek a támadások — „kenyér helyett“ — egyre sürűbben zuhognak arra az ifjúságra, amelyiknek egyetlen bűne, hogy látni akar és látni mer, nem „divatból“ és nem „utasításra“, nem „nemzetközi jelszavaktól elkábítva“, hanem életöszöne és osztályhelyzete kikerülhetetlen diktátumaképe. Kétségtelenül: ez az ifjúság nem „transilvanista“, nem „humanista“. Illetve csak látszólag nem az, mert valójában sokkal erőteljesebben explikálja azt az embert, amelynek gerinctelenítése, ködbeburkolása csupán arra szolgál, hogy a szociális ellentétekről elterelje a figyelmet. Erdély valóságának a felismerésében is a baloldali magyar ifjúság mélyebb és igazabb „transilvanista“ mint azok, akik minden fájó megoldást követelő kérdést holdúszató versek, helyes társadalmi-látás nélküli regények hamisan idealizált, egymásnak és a valóságnak ellenmondó „transilván“ svindlieibe rejtenek. S. végül: nem is „nemzet ellenes“ ez a baloldali ifjúság, mert a kisebbségi jogokat — a maga szűk lehetőségei között — valójában már csak ő követeli s nacionalista is, de ez nála csak a nyelvhez és a művelődéshez való ragaszkodást jelenti, különben keze mindig kinyújtva van minden nép felé. Ennek a magyar baloldali ifjúságnak kétségtelenül erőltlen a hangja, sorait a kétely és a divat (hitlerizmus, humanizmus, transilvanizmus) megapasztották. De van, él, tanul és halad „szembe az árral“ — a helyes irányba.

(Brassó)

Dezséri György

ÓCSKA GRAMOFONLEMEZEK

Tessék beszállani A polgár mellét sohasem dagaszthatta annyira a büszkeség mint éppen napjainkban. Be kell vallani, hogy valóban ki is állta a próbát. A középszerűség diadala sehol sem igazolódott oly mértékben, mint éppen a teoretikusok ama barokk gondolatában, amely szerint a polgárság, intellektüeljeinek ráncoshomlokú élesapatával van hivatva, hogy diadalra juttassa a szocializ-

must. A tudományokban joggal csalódott az emberiség, a magasabbrendűség kétségen kívül letette az összes vizsgákat, az erkölcsiség erőszakolt és kényelmetlen formáiról lehullott a lepel, a hivatalos szocialista vezetőkről demokrata relációkban nyilvánvalóvá vált, hogy szeretik a pezsőt és hajlamosak a pártpénzek elsikkasztására, és így tovább. Folytatni lehetne akár reggelig ezt az ócska elcsépelet gramofonlemezét. Folytani lehetne ha kellemes lenne a fülnek és nem szakadna be hallgatása közben a dobhártyánk és nem akadna fel kétségbeesésünkben szemünk. Mert ez a dal a közepszerűséget dicsőíti, a polgári pettyes éjjeli edény dicsőségéről harsog észbontó és vérpezsdítő dallamot. Munkanélküliek és lumpenproletárok és lumpenburzsoák győzelméről a szervezett pártmunkásság és a szervezett bürokratapolgárság fölött Németországban. A Vezérrel lehet még mondani, hogy nem vagyunk teljesen tisztában. Annyit azonban leszögezhet mindenki, hogy módfelett szolid életet él, slice korektül be van gombolva és szereti az állatokat. Tenyere akkora mint egy jókora lapát és történelmi bajusza már több mint jellegzetes. Honleányi körökben imádat tárgyát képezi. Mily jellemző dolgok ezek. Mi lenne jellemzőbb, ha nem ezek az apróságok! Tulzán nélkül mondhatom, hogy há valaki gyilkol, sikkaszt, elveri szegény nyomorék anyját, gyerekeit karóba huzza, lelőki legjobb barátját a gyalogjáróról a rohanó autóbusz alá, nem jellemző az illetőre nézve. De hogy miképpen könyököl az asztalra, milyen hálóinget visel, hord-e kaluesnit, esernyőt és egyéb barbár eszközöket, megítélés alkalmából minden rejtélyt megold. Továbbá az is, hogy milyen körök felé orientálódik, ostobasága milyen határok között mozog, mert hiszen politikusokról lévén szó, csak ez képezheti előttünk kutatás tárgyát. Mik a céljai, mik az eszközei, hisz-e elért eredményei örökkévalóságában stb. mily kétségbeejtő dolgok ezek. Hinni valamiben, ami még nem is erről a világról való, mert oly tulzottan ostobák, konokak és csökönyösek. A tudományok, erkölcsiségek és legalább teoretikusan etikusabb magasabbrendűségek bukásának pillanatát éljük, végig az egész meggömbölyödött világon. Németország határain belül és kívül. Az új polgári forradalom előestéjén a régi, kipróbált polgári erények helyrehozhatatlan vereséget szenvedtek. A N. Sz. párt már nem is árul zsákba-macsákat céljait és terveit illetőleg. „Gazemberek, Gyávák, Kétkulacsosak, lépjete be a N. Sz. pártba, míg nem késő.“ — ordítja minden uccasarkon a toborzóplakát, csaknem hogy hozzá nem teszi, „etosz, legelemibb tisztesség és józan ész szigoruan kizárva.“ Fölösleges is hozzátenni ezt, halmozás volna már és gyengitené a felhívás különben félreérthetetlenül éles konturjait. Az emberi gonoszság egyenlő az emberi ostobasággal. Most a gonoszság, ostobaság és az örület eddig különálló frakciói egyesültek. Ebben az egyesülésben ismét a józan ész, a magasabbrendű szociális és etikai gondolkodás lesz újból a vesztes fél előreláthatólag, annál az egyszerű oknál fogva, hogy már csak a józan ésszel rendelkezők lehetnek abban a helyzetben, hogy ők is elveszítsék maradék eszköket.

Az író feltalálja a spanyolviaszt

Az író természetesen a polgári öntudat és elhivatottság gondos öre. Képességei elsőrangúak, a legtöbb, amire a kenguruk társadalmában a legkvalitásosabb kengurú képes. Lázmérője állandóan a 36,5 körül mozog, legtöbb amit produkál egy kis hőemelkedés, láz nála szóba sem jöhet. Kutya-történetek elhivatott írója, aglegény tanárok szerelmi vizsgáteleinek nagytekintélyű kerületi biztosa, otthonos a szalonképes sze-

génység irodalmi berkeiben, minek is folytatnám tovább. Teljesen egyremegy hogy minek hívják, itt ismét egy tömegpszichózisról van szó. Másodrendű látnokságuk akadályozza meg őket abban, hogy elsőrangú írók lehessenek. Kisebb képességekkel is voltak, akik náluk többet produkáltak, annak a bizonyos valaminek a segítségével, ami náluk hiányzik. Ez az irgalom, a megértés és a megbocsátás. Tulságosan függvényei voltak mindég annak a társadalomnak, amely rendelkezésükre bocsátott egy kis apart Szaharát, amelynek homokjába kényelmesen befurhatták buksi fejüket. Amíg a polgári társadalom megbéklyózott oroslánjai messzi üvöltöttek, nem is volt komolyabb a baj. Amíg a foltos hiénák testüktől idegen hullák után kapartak, minden a legteljesebb rendben volt ezen a világon. Számumnak kellett felkavarnia e polgári kényelemmel berendezett sivatag döglesztő szemetét, az egyetemet végzett, államtitkári szülőktől származott ifjunak lopnia kellett, polgármestereknek sikkasztaniok, espereseknek templomot rabolniok, hogy a polgári gondolat ez elhivatott őrei kétségbeesetten kapjanak tolluk után és felemeljék tiltó szavukat. A vezérigazgató leánykájának ki kellett váltania a főkapitányságról bárcáját, hogy ez éber ör rájőjön, hogy e pusztaság erkölcsi és gazdasági rendje nem a rendet, legfeljebb csak a rendszert képviseli. Mily kétségbeejtő korlátoltság ez, istenem! Feleségének meg kellett őt csalnia, hogy rájőjön bizonyos alapvető hibákra a polgári házasság krétája körül, nagyra puffadt arcát a görög tragédiák álarca fedi, és kothurnusain tipegve csodálatos és meglepően új dolgokat közöl szomszjasfüli hiveivel. Felemeli mutatóujját és óva inti társadalmát ezeknek a rettenetességeknek a folytatásától. Most már ő is tudja, saját testén érezte e rettenetességek következményeit. Senki se csodálkozzék tehát ha isteni megszállottságában feltalálta a spanyolviaszkot. Hibák vannak e rendben, — harsogja, — förtelmeket látnak szemei, gazdasági összeomlás előtt állunk, erkölceink, kulturánk egy nivóra sülyedt hadikölesönkötvényeinkkel, a becsületről, hitről és tekintélytiszteletről szőlő értékpapirjainkat már csak agyalágyult tőzsdeügynökök jegyezgetik a börzén. Lehet-e vajjon segíteni még ezen? — kérdi és kétségbeesésében cintányér módjára csapkodja össze két megkérgesedett tenyerét. De mániákusan védi rendszerét, a hitvallóknak és agyalágyultaknak azzal a csökönységével, ami értelmes lények előtt érthetetlen kell, hogy legyen. Pusztulási vízióiban is hajlamos a koncessziók tételére, e világrend teljes pusztulása helyett csupán annak a hitleri részletjelenségnek pusztulását gönnolja, amely nagyhatalmu lapkiadójának szimpátiáját nem tulságosan élvezi. Az újra stabilizálódás harsogó hirnökei ők, kezükben a feltalált spanyolviasz rudacskával, lehetőleg a reménység halaványzöld színében.

Tegyük le a tollat! Ez a felhívás kivételesen mindannyiunknak szól, akik a tollat valamikor is kezünkbe vettük. Tollunkat, vagy írógépünket, amelyen konok és megszállott harkályok módjára kopogtunk üres éjszakákon át. Eleinte abban a hitben hogy az emberiség üdvére, később abban a reményben hogy magunk boldogulására cselekszünk. Tévedésünk rémesen beigazolódt és reményeink olyan léket kaptak a sziklákon, hogy e lékeknél csupán csodálkozásunkban távtamaradt szánk nagyobb. Tegyük le a tollat barátaim, mesterek, mesteremberek és dilettánsok egyaránt, ki minél előbb meghallgatja esdő könyörgésemet, annál jobban jár. Tegyük le a tollat, nem csupán azok, akiknek a részére bizonyos életveszedelmet jelent az írás, azok is tegyék le, akik még véletlenül sem irtak le egy becsü-

letes és hazugságtól mentes mondatot, szót, betűt egész életükben. Azok is, akik vállveregetést kaptak a kijáró pofon helyett, igyekezünk végre belátni a tényeket. Hadállásainkat ellepi a szemét, számoljunk le azzal, hogy amit ma mondhatunk az ugyis vagy csak tévedés és tudatlanság lehet, vagy pedig hazugság. Napjaink eseményeivel ugysem vehetjük fel a versenyt. Nincs annyi üres éjszakája az emberi életnek, amennyi elég volna arra, hogy ezen eseményeknek csak egy jelentéktelen kis százalékát is kommentáljuk és megmagyarázzuk. Nincs az a tébolyodott írói agy, amely felvehetné a versenyt a megtörtént eseményekkel produkcióban. Vagy ha van egy olyan írói agy, úgy mielőbb gondoskodás történik afelől, hogy említett agy szétverésék. Ennek a társadalomnak távolról sincs szüksége agyra, még saját maga létének igazolására sem. Az örültség és a gonosz butaság nem szorul arra rá, hogy igazoltassék. Egyszerűen létezik a maga értelmetlen okáért. Nincs szükség szép szavakra, költők tegyék le a tollat. Nincs szükség társadalomkritikára, írók és tudósok cselekedjetekek hasonlóképpen. Ezekben az években rémesebben konganak a szavak mint egy megrepedt fazék. Aki ezt nem érzi, az süket. Süket és nem sokat veszít ha ostoba és konok üvöltgetéséért a barbárok forró ólommal öntik tele a fülét.

(Budapest)

Remenyik Zsigmond

VILÁGPOLITIKAI PROBLÉMÁK

A MÁSODIK INTERNACIONÁLÉ BUKASA

1929-ben, berlini tartózkodásom idején, meglátogattam Eduard Bernsteint, a második Internacionálé egyik legtekintélyesebb teoretikusát. Utoljára 1917 végén, a háború alatt, Bernben találkoztam vele, amikor a Független Szocialisták csoportjához tartozott. Ebben az időben a háború ellen hadakozott s Scheidemann, Ebert, Wels és a többi „végső győzelemig kitartó“ szocialista ellenfele volt. 1917-ben megegyeztünk; 1927-ben nem. Szememre vetette, amiért az akkor Berlinben üléselő antifasiszta kongresszusra jöttem. „Mint szociáldemokrata — mondotta — úgy látom, hogy Németország sokkal jobban megközelíti a szocialista ideált, mint Oroszország“. „Ugy?“ — csodálkoztam el. „Igenis — hangzott a válasz — Németországban demokrácia van: Oroszországban viszont diktatura. Igaz, hogy Németországban fennáll a kapitalizmus, de még Oroszországban sem rombolták le“.

Még egy nyilatkozatára emlékszem azokból a napokból: „Ha a bolsevizmus és a fasiszmus között kellene választanom, mindenkor a fasiszmust választanám.“

Nem hittem a füleimnek. Valóban ugyanaz a Bernstein volna ez, aki — bár 1914 augusztus 4-én az egész német szociáldemokráciával együtt megszavazta a hadihiteleket, mégis később — a háború és Scheidemann, a szociáldemokrácia akkori feje ellen harcolt?

A második Internacionálé már a háború kezdetén súlyos krízisen ment keresztül. A szocialista pártok majd minden országban kapituláltak a sovinizmus hulláma előtt s a különböző országok nemzeti pártjainak áramlatában úsztak, már pedig nyilvánvaló, hogy a proletár mozgalom nem lehet egyidőben nemzeti és nemzetközi. Abban a pillanatban, amikor a német szociáldemokrácia közös akcióba kezdett a porosz imperializmussal, az Internacionálé automatikusan megszűnt. A német hadihitelek megszavazása az általános szétbomlás jele volt. Franciaországban, Angliában, a hadviselő államok legtöbbszörében a szocialista